PHILIP HUFF
WAT JE VAN BLOED WEET

2022 Prometheus Amsterdam

Eerste druk januari 2022
Tweede druk februari 2022

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands letterenfonds
dutch foundation for literature

© 2022 Philip Huff
Omslagontwerp en -illustratie Claire Witteveen
Foto auteur Daniël Cohen
Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best
www.uitgeverijprometheus.nl
www.philiphuff.net
ISBN 978 90 446 5051 8

Trouwen, een gezin stichten, alle kinderen die maar willen komen aanvaarden, ze in deze onzekere wereld behoeden en ze ook nog een beetje leidinggeven, dat is naar mijn overtuiging het allerhoogste waarin een mens kan slagen. Dat zo veel mensen daar schijnbaar in slagen is geen bewijs van het tegendeel, want ten eerste slagen er in feite niet veel mensen in, en ten tweede 'doen' die nietveelmensen het meestal niet, maar overkomt het ze gewoon; dat is dan wel niet dat allerhoogste, maar toch nog heel groot en heel eervol (vooral omdat 'doen' en 'overkomen' niet zo goed van elkaar te scheiden zijn). En tenslotte gaat het ook helemaal niet om dat allerhoogste, maar alleen om een soort verre, maar fatsoenlijke benadering daarvan; het is toch niet nodig rechtstreeks op de zon af te vliegen, maar wel naar een mooi plekje op de aarde toe te kruipen, waar de zon soms naar binnen schijnt en waar je een beetje warm kunt worden.

Franz Kafka, *Brief aan mijn vader* (1952),
vertaling Willem van Toorn
(2019; Athenaeum – Polak & Van Gennep)

Je zit in de zandbak, het zand is licht en warm en droog, als het zand dicht bij de duinrand. Je speelt met een plastic schepje en een kleine hark. Aan de andere kant van de zandbak, boven op de betonnen rand, zit je vader, rustig, ontspannen. Zijn ellebogen op zijn knieën. Hij knikt en lacht.

Of stel je voor: je hangt aan een klimrek, je vliegt van spijl naar spijl, met tussenlandingen op houten platformen, hoog boven de grond. Je vader, die alles ziet en hoort, beweegt met je mee, zorgt dat hij telkens naast je staat, zijn armen gespreid, zijn handen zullen je dragen, als het moet. Zijn mond, met de snor die prikt, zal je een kusje geven. Zolang hij er is, gaat alles goed. Zolang hij er is, ís alles goed.

1

Laren en Epe, 1992

Je wordt wakker in je broertjes bed. Je arm, die uitgestrekt onder zijn rug ligt, slaapt nog. Dit is je eerste indruk van de dag. Dan: je mond is droog en het voelt alsof iemand op je borstkas zit.

Daarna: de stilte.

Je houdt je adem in. Je luistert aandachtig, anticiperend op mogelijke geluiden, terwijl het stof danst en glinstert.

De klokken van de kerk in het midden van het dorp luiden. Verder hoor je niets. Je ademt uit en draait je op je zij.

De indrukken worden onderdeel van een reeks. Alexander, met zijn korte, krullende haar, zijn duim in zijn mond, ligt naast je te slapen, eindelijk rustig, zijn knuffellam met glimmende ogen en bruine hoefjes in zijn duimhand. Voorzichtig trek je je arm onder hem vandaan. Je drukt je lippen op zijn wang – nog altijd zacht. Zijn haar ruikt naar boter.

Je stapt uit bed, pakt je nieuwe jojo van de vloer – een cadeau van je oom en je mooiste bezit –, loopt naar de deur en luistert nog eens goed, maakt dan het haakje los.

Op de gang: scherven van een vaas. Op de lichtgroene vloerbedekking is het restant van een vochtvlek te zien, de bloemen liggen verspreid op de grond.

Je moet zo lang plassen dat je denkt dat het eeuwig zal duren. Het haalt iets van de druk van je borst, maar je mond is nog steeds droog. Je neemt enkele slokken water uit de kraan. Daarna ga je op je tenen staan om door het wc-raampje naar buiten te kijken.

Je wist het al: zijn auto staat niet op het pad.

Het bed is leeg. De donsdeken ligt aan één kant opengeslagen, het onderlaken is gerimpeld. Je moet uitkijken met je blote voeten: op de vloer ligt een kapotgeslagen lijst, veel glas.

De foto is van het huwelijk. Je vader en moeder lachend op de bumper van een oldtimer. Je vader houdt je zus vast, haar ogen bijna helemaal gesloten door haar wangen die door een glimlach omhoog worden geduwd. Ze is vijf jaar oud op die foto – drie jaar jonger dan jij nu bent, en bijna een jaar ouder dan je broertje.

Emilie zit al op de middelbare school en is tweedejaars C1. Ze heeft je vannacht wakker gemaakt om naar de wc te gaan, zodat je niet in bed plaste. Daarna heeft ze je in Alexanders bed gelegd. Vanochtend vroeg is ze naar de hockey gefietst.

Je ziet jezelf weer in de spiegel van de klerenkast. Dunne armen, een ronde buik. Twee knokige knieën. Kleine voeten die nog steeds te dicht bij je hoofd voelen. Je hoofd, dat wél groot is. Je ademt diep in, trekt je schouders recht en stoot je borst vooruit. Dat is al beter. De deur van de klerenkast is niet helemaal dicht. Je trekt hem verder open.

Een brede rij jasjes – grijs, donkerblauw, lichtbruin – met daaronder schoenen in dezelfde kleurschikking. Op de planken: polo's, truien en shirts. Aan de binnenkant van de deur hangen dassen, naast elkaar, op elkaar, over elkaar. Je pakt een zwarte met diagonale grijze en gele strepen. De stof glijdt door je vingers. Je doet de deur dicht, ziet jezelf in de spiegel en hangt de das om je nek. Je kunt hem niet strikken, dus vouw je hem twee keer om jezelf heen. Met de das om loop je de gang in.

In de keuken ruikt het naar koffie.

'Goedemorgen,' zegt je moeder. Ze draagt een ochtendjas van dunne, glimmende, hier en daar versleten donkerblauwe stof. De zijkant van haar gezicht is rood en gezwollen. Ze probeert te glim-

lachen, maar het doet te veel pijn. Je twijfelt nu of het een goed idee was een van je vaders dassen om te doen.

'Goedemorgen,' zeg je aarzelend en je gaat aan de keukentafel zitten. Je voeten kunnen niet bij de grond, het riet drukt in je billen en bovenbenen.

'Je broertje slaapt nog?'

Je knikt. Je hebt niet nagedacht over wat de das voor je moeder kan betekenen. Gelukkig zegt ze niets.

Zittend werp je de jojo uit met je hand open en je pols strak – als je harder wil gooien, vertelde je oom, moet je dat niet vanuit je pols doen, maar vanuit je elleboog – en laat hem tollen. Met je vrije hand pak je het touwtje in het midden vast tussen je duim en twee vingers en daarna pak je het nog eens vast met je werphand, vlak boven de jojo. Je schuift, terwijl je je vingers spreidt, de duim van je vrije hand tussen het dubbelgevouwen touw – er ontstaat een driehoekje waar je de jojo doorheen laat schommelen.

'Wil je wat eten?' vraagt je moeder. 'Een gebakken eitje?' Ze neemt een slok van haar koffie. Je moeder drinkt haar koffie met een kleine scheut melk en twee klontjes suiker. Dat weet je, omdat je haar 's ochtends voordat je naar school gaat vaak koffie brengt. In het weekend doe je dat niet, dan mogen jullie tv-kijken of naar de hockeywedstrijd van Emilie, op zondag is iedereen vrij. Vandaag is het zaterdag, maar je denkt niet dat jullie nog naar je zus gaan kijken en je durft niet voor de televisie te gaan zitten.

'Ja,' zeg je.

Je moeder opent de brommende ijskast. De regen tikt zacht tegen de keukenruiten, de druppels maken vlekken op het glas en kringen in de drinkbak buiten. Een vogel hupt het terras op. Het is een ringmus, een kruin bruin als een kastanje, met een zwarte wangvlek en een witte halsring.

Je weet waaraan je ringmussen kunt herkennen (de wangvlek, niet

de halsring). Dat heb je geleerd van je oom. Als jullie bij hem en je tante logeren, gaan jullie vogels kijken. Lopend over het bospad vol wortels en bladeren horen jullie ze zingen. 'Hoor je dat?' zegt je oom dan. 'Hoorde je die niet al eerder? Goed luisteren. Hoor je de melodie? Wat is dat voor een vogel?'

Je oom heeft je ook geleerd dat er vreselijk veel verschillende vogels zijn en dat alle vogels, overal en ongeacht hóe verschillend, vier dingen gemeen hebben: veren, vleugels, eieren en een kompas. Vogels hebben als enige dieren veren, waarmee ze door weer en wind kunnen gaan. Alle vogels ruien, twee tot drie keer per jaar, waarbij nieuwe veren de taken van de oude, versleten veren overnemen. Alle vogels hebben vleugels en de meeste soorten kunnen vliegen – ze kunnen dus snel weg, wanneer ze willen. Vogels stammen af van de dinosauriërs, zijn warmbloedig, lopen op twee poten en leggen eieren met een harde schaal. Ze hebben in hun ogen een magnetisch kompas. En bijna allemaal maken ze geluid, zingen ze.

Je oom probeert je zoveel mogelijk bij te brengen – van het verschil tussen een kruin en een kuif tot snaveltypes – en hij leert je soorten herkennen, aan hun gezang en hun uiterlijk: 'Hoe meer je weet,' zegt hij, 'hoe meer je ziet. Hoe meer je hoort en ziet, hoe beter je alles kent en kunt liefhebben. Als we de namen van dingen niet kennen, geven we minder om ze. Maar als je de namen leert, word jij meer van de wereld en de wereld meer van jou.'

De mus zit nu op de rand van de drinkbak. Je beweegt niet, omdat je bang bent hem weg te jagen. In je hoofd zeg je: 'Dag vogeltje, goedemorgen, hoe is het? Heb je goed geslapen? Je hoeft niet op je hoede te zijn, echt niet. Drink maar wat.' Je denkt dat je – als je je maar genoeg concentreert – in gedachten met alles en iedereen kunt communiceren. Soms, als je langs een blaffende hond loopt, blijf je staan. Met het hek tussen jullie in hou je je handen omhoog. 'Shhh,' zeg je dan in gedachten. 'Je hoeft niet te blaffen, echt niet. Ik doe je niks. Ik ben een vriend.'

Meestal stopt het blaffen dan niet. Dat ligt niet aan jou, maar aan de hond: het is een stomme hond. Dit musje luistert wel. Het drinkt nu even snel, schudt daarna zijn kopje heen en weer.

De afzuigkap stopt met loeien. 'Ik doe alles voor je vader, alles in dit huishouden, en wat doet hij?' Je moeder zet een gebakken eitje neer op tafel, legt een hand op je hoofd en aait met haar vingers over je wang. Ze draagt vandaag geen ringen.

Je moeder slaat jullie – in de auto, naast de auto, op de parkeerplaats, op het grindpad voor de deur, thuis. Met haar vlakke hand op de wang. Ze draagt veel ringen: een verlovingsring, een trouwring, een zegelring en een erfstuk van een of andere oudtante met allemaal kleine blauwe edelsteentjes. Soms draait ze haar ringen naar binnen. De steentjes en behuizingen halen je wangen open, dat doet meer pijn dan de klap.

Ze kan door het huis achter je aan rennen; de kamers door, de hal in, de trap op; dan trek je boven in de gang alle deuren dicht, vlucht je kamer in en duikt achter je bureau, tussen het schuin aflopende dak en de achterkant van een van de twee ladekasten waarop een breed, houten blad rust – je hart bonkend in je slapen.

Het gevaar is altijd voelbaar, hoe lief je moeder zich ook gedraagt: het kan zomaar misgaan. Terwijl ze naar het aanrecht loopt, zegt je moeder dat oom Otto zo komt; je broertje en jij logeren deze herfstvakantie een paar dagen bij hem en tante Josephine. Je zus blijft slapen bij Marthe, een vriendinnetje uit haar hockeyteam. Ze zet een glas water op tafel. 'Goed?'

Tante Josephine, de zus van je vader, heeft een schorre stem, ruikt naar sigaren en draagt loszittende spijkerbroeken. Ze heeft allemaal rode adertjes op haar wangen en vriendelijke ogen omringd door kleine rimpels. Als ze lacht, zie je die nog beter. Ze is getrouwd met oom Otto, die geen sigaren rookt, maar pijp. Hij is de oom van de vogels. Ze wonen op de Veluwe. Tante Josephine en oom Otto heb-

ben vier honden: Boubie, Max, Mabel en Joan. Hun huis staat op een ophoging met een grasveld dat in een glooiende lijn omlaag loopt. Als het mooi weer is, ga je boven aan de helling liggen en roept Boubie, je lievelingshond, die boven je komt staan. Je slaat je armen om Boubies lijf, trekt haar omlaag, haar dikke vacht dicht tegen je aan – en rolt zo met haar het gras af. De wereld draait rond en rond en rond en het enige wat je ziet is Boubies grote hondenkop; het enige wat je voelt is dat lijf, die vacht en het gras.

Je wil niet dat de buren of je vriendjes van hockey of de kinderen in je klas weten dat je ouders ruziemaken. Het liefst zou je bij tante Josephine en oom Otto wonen. Elke avond een warm bad, een warm stapelbed en een kop avondthee. Dat je naar hen toe gaat, vind je dus alleen maar fijn, maar dat zeg je uiteraard niet tegen je moeder; je vertelt haar niet eens over Boubie. Ze mag niet weten wat je voelt of denkt.

'Ja,' zeg je dus. 'Goed.' Dan zet je je mes en vork in de boterham met ei, terwijl je je onderarmen netjes vlak boven de tafel houdt, de vork naar je mond brengt en eet zonder te smakken – precies zoals je hebt geleerd.

Als je mond leeg is, neem je een slok water.

'Niet metselen,' zegt je moeder.

Het pad door het bos is op veel plekken weggeregend; de aarde ligt verscholen onder plassen. Soms zakken je laarzen zo diep weg dat je het rubber niet meer kunt zien. Dikke regendruppels vallen van de bomen. Een ervan landt – *plok!* – op je neus.

Alexander loopt aan de hand van je tante voor je uit. Hij draagt een blauwe rugzak met Lam erin, een rood jasje, een bruine broek en kaplaarzen. Zijn haar zit in een strakke zijscheiding. Alex denkt dat hem met Lam in zijn rugzak niks kan gebeuren, maar jij weet dat het niet zo werkt: jíj moet hem beschermen, dat heb je Emilie ook beloofd, maar dan moeten andere mensen – én dieren – wel naar je luisteren.

Boubie en Mabel en Max scharrelen over de natte bladeren op de bosbodem.

'Hé,' zegt je oom, 'wat horen – en zien – we daar?' Een kleine zwarte vogel hupt zingend over een dikke, groen uitgeslagen tak; zijn borst zwelt en slinkt.

'Een merel,' zeg je. Je zou het ook hebben geweten als het een vink of een koolmees was geweest, of een wintergast, zoals de sijs.

'Heel goed!' Je oom klinkt triomfantelijk. 'Een veelvoorkomende standvogel, inheems, vreet alles.'

'Mooie woorden,' zegt je tante. 'Standvogel. Inheems. Alleséter.'

Je knikt. Andere alleseters zijn, bijvoorbeeld, raven en spreeuwen. Raven zijn slim, maar ook angstaanjagend, met hun zware snavels en zwarte lijven. Merels zijn lief. Niet zo lief als Boubie, uiteraard.

'Boubie!' roep je. 'Bou-bie!' De hond blijft staan tussen de bomen en draait haar kop naar je toe. 'Boubie! Kom eens hier!' Met samen-

gepakte haren aan de onderkant van haar poten, met druppels water en klonten vochtige aarde in haar zwart-bruin-witte vacht, komt ze aangerend. Haar kop schudt vrolijk heen en weer.

Zie je wel, denk je, ik ben de baas. Ze luisteren.

Als tante Josephine de deur van de ijzeren kennel opent, schieten Max en Mabel door de kier naar binnen, hun lijven tegen elkaar aan gedrukt. In de andere kennel tilt Joan, een zwarte schnauzer met grijze haren rond haar mond en snuit, haar kop op. Je tante laat Boubie bij haar naar binnen.

'Wat is er met Joan?' vraagt Alex. Hij kijkt bezorgd. Joan is zijn lieveling; de schnauzer volgt hem normaal gesproken overal. 'Ze ligt nog steeds te slapen.'

'Joan is oud aan het worden,' zegt je tante. Ze steekt een sigaartje op. 'Ze heeft last van haar heupen. Eén keer per dag lopen is voor haar genoeg.' De hond zucht diep en legt haar kop weer te rusten.

'Net als bij opa?'

Tante Josephine moet lachen. Het klinkt hetzelfde als bij je broertje: een combinatie tussen een kuch en een lach. 'Net als bij opa. Kom, binnen is er warme appeltaart.'

Je kijkt met Alex en oom Otto naar *The Jungle Book*. Je broertje moet veel lachen, Joan ligt op zijn voeten. Jij bent jaloers op Mowgli, die met alle dieren kan praten – ook de gevaarlijke.

'Wonen er geen vrouwen in de jungle?' vraagt je broertje.

Oom Otto is een moment stil. Zegt dan: 'Jawel, maar niet in deze film.' Voordat de film eng kan worden, zet je oom de video uit. 'Wil je helpen met Joan naar buiten brengen?' vraagt hij Alex, die meteen opspringt van de bank. Ze lopen samen de kamer uit.

Tante Josephine heeft in haar studeerkamer zitten werken en komt op de bank naast je zitten. Ze strijkt door je haren. Haar nagels

zijn veel korter dan die van je moeder en ze hebben een zwart randje, net als die van je broertje en jou.

Je leunt naar voren, werpt je jojo uit, vouwt het touwtje twee keer dubbel, zodat de driehoek ontstaat en dan trek je een punt van de driehoek omhoog en doet alsof het een pizzapunt is. Terwijl je mond opent en sluit, laat je het jojotouwtje door je vingers glijden, waardoor de pizzapunt verdwijnt. Daarna haal je de zoemende jojo weer op.

'Dat gaat al goed, oom Otto zal trots zijn.'

Je knikt. Het blijft even stil.

'Hadden papa en mama erge ruzie?'

Je haalt je schouders op. Maakt een geluidje van: valt wel mee. 'Papa kwam gisteren laat thuis. En toen ging het mis.'

Je hebt geen zin verder nog iets te zeggen, dus kijk je maar naar je lege bord op de lage tafel voor de bank.

'Wil je nog een stukje taart?' vraagt je tante dan.

Je knikt. 'Graag.'

Het bad is warm en ruikt naar venkel. Het knisperende schuim komt een flink stuk boven de rand uit en prikt in je ogen.

Alex staat op met een schuimbaard van hoofdhaar tot navel. Hij blaast een mond uit het schuim, veegt zijn ogen vrij. De baard is jaloersmakend goed gelukt; Alex ziet het zelf ook, hij kijkt in de spiegel boven de wasbakken en gromt luid: 'Ik ben Sinterklaas!' en moet dan hysterisch lachen.

Oom Otto zit op de wc naast het bad, met de deksel omlaag en zijn benen over elkaar gevouwen. 'Heel goed, Sinterklaas,' zegt hij. 'Mag ik dan nu iets drinken?'

Dit is een ander spel: Alex en jij bemannen een bar en oom Otto bestelt drankjes. Jullie dompelen het glas onder water en besprenkelen het met schuim, overhandigen het aan oom Otto, die dan net

doet alsof hij een slok neemt. 'Jammie, jammie,' zegt hij vervolgens, elke keer weer iets dronkener, waarna hij het glas terugzet op de badrand. 'Wat een heerlijke cocktail, zeg. Wat zit er allemaal in?'

'Billenwater!' roepen jullie.

'Zalig. Mag ik er nog eentje?'

Alex en jij moeten elke keer heel hard lachen, tot jullie oom dronken van de wc zakt.

'Wil jij ook wat?' vraagt Alex nu, nadat het lachen is bedaard en hij voor het eerst in lange tijd niet 'Nog een keer!' heeft geroepen. Hij heeft een dot schuim op zijn hand verzameld. Zijn wangen zijn bol en rood en zijn haar plakt op zijn hoofd. Dan tuit hij zijn lippen en blaast met een giechel het schuim jouw kant op. Het vervliegt voordat het je gezicht raakt.

'Hé!' roep je luid en je trekt aan de voet van je broertje, die luid lachend onderuitzakt in het bad.

Oom Otto lacht. 'Wat zijn jullie nou voor barmannen?'

'Oom Otto?' Alex komt iets omhoog in het water.

'Ja jongen?'

'Ik vroeg me af: mag Joan binnen slapen? Misschien dat het dan beter gaat.'

'Wat lief van je,' zegt oom Otto.

'Joan is mijn lievelingsdier.'

'Ik zal het eens vragen aan tante Josephine.'

'Maar ze is niet mijn lievelingsdier van allemaal.'

'Wat is je lievelingsdier van allemaal dan?'

'Lam.'

'En hoe komt dat zo?'

'Nou, omdat ik me niet kan herinneren dat Lam er niet is.'

'Ah. Hij is er altijd… Dat is lief, ja.'

Je ligt onder dekens die strak over je lijf zijn getrokken, je maag gloeit nog van het kopje avondthee dat je net hebt gedronken. Je broertje ligt in het bed onder je, je tante zit naast hem, op de rand van het bed. Ze zegt 'Slaap lekker' tegen Alex en geeft hem een kus. Daarna staat ze op. Je matras komt aan de trapkant van het stapelbed omhoog en je helt naar de muur toe.

'Zo,' zegt ze. 'Ik heb een kussen onder je matras gestopt, dan kun je niet meer uit bed vallen. Ik kom je vannacht wel wakker maken om naar de wc te gaan.'

Je knikt en je tante geeft ook jou een zoen en je ruikt de sigaartjes en Campari Soda en ze zegt nog eens 'Slaap lekker', dit keer tegen jou. Als ze bij de deur is, zeg je: 'Tante Josephine?'

'Ja?' Ze draait zich om.

'Dank.'

Je tante glimlacht. 'Altijd. Wij vinden het heel fijn met jullie.' Dan doet ze het licht uit.

In het donker kijk je omhoog. De kamer ruikt naar de zolder thuis. Het onderlaken is dun en de dikkere, harde stof van de deken schuurt erdoorheen tegen je knieën. Alex fluistert je naam. 'Denk je dat het goed komt met Joan?' vraagt hij. 'Of of?'

Je broertje zegt altijd 'of of' om een tegenstelling aan te geven. Hij zegt dus niet: 'Gaan we nu naar huis of nog niet?' maar: 'Gaan we nu naar huis of of?' en 'Blijft Joan leven of of?'

'Ik denk het wel,' zeg je. Maar je weet het niet. Je bent opgelucht dat je broertje even niks zegt.

'Waar waren de vogels vandaag?'

'Huh?'

'Waar gaan de vogels heen als het regent? Ik zag ze niet.'

Blijkbaar heeft Alex de merel gemist. Hij gaat nooit mee vogels spotten met oom Otto. Liever blijft hij thuis met tante Josephine om te leren pianospelen. Jullie hebben thuis ruimte genoeg voor een piano, zeker in de voorkamer, maar Peter en Annabelle 'peinzen er niet over'. Je moet niet vergeten te vermelden dat Alex weer piano heeft gespeeld met tante Josephine, al denk je dat hij dat deed om bij Joan in de buurt te kunnen blijven. Als je maar vaak genoeg benadrukt hoeveel hij hier pianospeelt, mag hij misschien wel op les. 'Ze schuilen dan in de struiken en bomen. Hun veren houden best veel water tegen.'

'Heeft oom Otto je dat geleerd?'

'Ja. Nee. Dat wist ik al.'

Hij blijft een moment stil. 'En welke vogel vliegt het snelst?'

'De gierzwaluw. Die heeft een topsnelheid van bijna honderdzeventig kilometer per uur.'

'En welke vogel in duikvlucht?'

'De slechtvalk. Bijna vierhonderd kilometer per uur.'

Je broertje begint onstuimig te lachen. 'Nee, hoor.'

'Wat dan?'

'Vogels in duikvlucht vliegen niet, toch?'

Je bent kort teleurgesteld dat het je broertje is gelukt je zo voor de gek te houden – of je het nu wil of niet, in zekere zin is alles tussen broers een wedstrijd – en daarna ben je boos dat hij je zo'n flauwe vraag heeft gesteld, maar dan – hij blijft maar lachen – moet je zelf ook heel hard lachen.

'Zullen we spelen?' vraagt Alex, als jullie eindelijk zijn bedaard.

'Wat wil je spelen?'

'Vliegtuig. Of of pizzawagen.'

'Doe maar vliegtuig.'

Het stapelbed is een gevechtsvliegtuig. Jullie vliegen de hele wereld over; boven woestijnen en oceanen raken jullie verwikkeld in bloedstollende luchtgevechten om mensen te beschermen tegen de legers van tirannen en machtige generaals. Bij schade moeten jullie gevaarlijke handelingen verrichten om het vliegtuig te herstellen; terwijl een van jullie twee de stuurknuppel hanteert, hangt de ander buiten het bed om een klep te herstellen of een kogelgat te dichten.

Je hebt je broertje al een tijdje niet meer gehoord. Zijn adem klinkt rustig en regelmatig, met een kleine rasp, voor in zijn neus. Je leunt over de bedrand heen. 'Ben je nog wakker?'

De hand waarmee hij duimt omklemt Lam.

'Alex? Hé?'

Hij murmelt wat. 'Ja?'

'Niets,' zeg je dan, je vingers stevig om de rand van het matras. 'Blijf maar lekker slapen.'

De deur klikt open. Het licht uit de gang valt naar binnen. Je voelt je adem vastlopen in je keel. In paniek draai je op je zij, zoekt met je arm naar Alexander, die niet ligt waar hij hoort te liggen en dus draai je snel de andere kant op, maar dat gaat moeilijk. Je draait weer terug, knippert met je ogen.

Het is niet het hoekige figuur van je vader of het dunne lichaam van je moeder in de deuropening. De deur is ergens anders. En het plafond is dichterbij. Je bent niet thuis.

Het haar van je tante ruikt vertrouwd, naar anijs. 'Lieverd, word je wakker? Dan gaan we even plassen.'

’s Ochtends, voor het ontbijt, maakt tante Josephine twee plakken kandijkoek klaar met daarop een dikke laag zachte roomboter. De koek komt uit een langwerpig rood blik.

‘En kijk eens, deze is voor jou.’ Ze gaat weer met een hand door je haar, met de ander overhandigt ze het bordje met de koek. ‘Ik dacht, vanavond kunnen we misschien voor en na het tandenpoetsen proberen te plassen. Dat schijnt ook goed te werken. Wat denk je? Goed idee?’

Je knikt. De koek plakt tussen je kiezen. Op de zijkant van het koekblik zie je een man met een forse neus en bakkebaarden en een zin die je niet begrijpt.

‘Wat betekent dat?’

Je tante kijkt op van de broodplank, een geplakte leesbril op haar neus.

‘“*All mankind love a lover.*” Dat betekent…’

Door de deurpost zie je Alex in de aangrenzende kamer aan de ronde tafel zitten, ellebogen op het tafelblad. Hij neemt muizenhapjes uit de koek; Joan ligt onder zijn bungelende voeten. Je kijkt weer naar je tante.

‘Dat betekent?’

‘Dat betekent dat iedereen van iemand houdt. Ik hou bijvoorbeeld van oom Otto en… en jullie moeder houdt van jullie vader en –’

‘En ik hou van Alex,’ vul je aan.

‘Nee. Of: jawel. Jij houdt van je broertje en jullie zus houdt van jullie. Maar dit betekent iets anders. Liefde is een abstract woord. Net als ruzie. Maar ruzie is ook telkens iets verschillends. Een ruzie tussen koningen en landen of tussen twee mensen. En houden van, nou ja, je kunt van elkaar houden zoals jij van je broertje houdt,

inderdaad, maar in dit geval betekent het dat iedereen van iemand houdt, of dat iedereen het fijn vindt als iemand op hen verliefd is. Ongeveer. Weet je wat dat is, verliefd?'

'Ja, natuurlijk. Ik was verliefd op juf Marie. Maar nu is ze weg en ben ik verliefd op Nina.'

'Uitstekend. Wie is Nina?'

'Met Nina fiets ik elke dag naar school. Nou ja, met haar en twee andere kinderen. Charlotte en Maurice, maar ik ben niet verliefd op Charlotte en Maurice vind ik stom.'

'Aha.'

Je geeft tante Josephine je lege bord. 'Dank u wel.'

Je loopt naar de zitkamer en kijkt door het raam naar buiten. Boven het weiland dat grenst aan de achtertuin hangt ochtendmist. Vlak achter het hek staan twee koeien geesteloos te kauwen of herkauwen.

Goedemorgen, denk je. Hebben jullie goed geslapen?

En je vraagt je af of je je tante te veel hebt verteld over Nina.

Oom Otto, Alex en jij lopen over een pad tussen twee weilanden, de honden voor jullie uit. Joan is mee. Oom Otto vertelt je broertje dat Joan nu zo veel last heeft van haar heupen, dat ook staan, zitten en liggen haar pijn doet. Eigenlijk heeft ze elk moment van de dag pijn. Het is dus beter als ze ergens heen gaat waar ze geen pijn meer hoeft te hebben, dat ze beter een ster aan de hemel kan worden.

Aan weerszijden van het hekwerk staat hoog gras, aan één kant staan koeien, aan de andere kant schapen, allemaal even bang voor de drie honden die voor jullie uit rennen.

'Wat vinden jullie?' vraagt je oom.

Alex stopt met lopen. 'Joan hoeft geen sterretje te worden,' zegt hij. 'Daar zijn er al heel veel van. Van Joan is er maar één.'

Je oom kijkt naar jou. Je knikt.

Na de wandeling beginnen Alex en jij in de tuin met het bouwen van een fort, voor de honden en voor jullie zelf. Het is Alexanders idee. Als jullie met de eerste houtblokken en een plank het gras op lopen, komt tante Josephine de schuur uit met een emmertje zaden en loopt terug naar de groentetuin. 'Wat gaan jullie doen?' vraagt ze.

Je voelt je betrapt en probeert te bedenken welke smoes goed zou kunnen werken.

'Een fort bouwen,' zegt Alex. 'Voor Joan en onszelf.'

'Waar?'

Alex wijst naar de schommel die oom Otto voor jullie aan een boom heeft opgehangen.

Tante Josephine knikt, haar getapete neusbril voor op haar neus. 'Alex, kom eens hier,' zegt ze. Hij laat de houten plank los die jullie samen dragen, maar niet de blokken, die hij met een arm tegen zijn jas houdt.

Tante Josephine legt haar hand op Alex' wang en zegt dat hij heel sterk is en heel lief voor Joan. 'En sterk en lief, dat is de beste combinatie. Aan de slag!'

Later brengt ze glazen priklimonade, op een wit blad met opstaande rand. Op een bord liggen twee scholiertjes en twee mandarijntjes. 'Jullie eten ook de mandarijntjes op,' zegt ze streng, terwijl ze een sigaartje opsteekt, haar wijs- en ringvinger kromgetrokken van alle voorgangers die ze al vasthielden. 'Jullie mogen buitenspelen wanneer jullie willen, maar dan moeten jullie wel goed eten. Hebben jullie het warm genoeg?'

Alex knikt, jij glimlacht alleen maar.

'Goed zo. Kom je straks nog even pianospelen?'

Je broertje houdt zijn hoofd stil. 'Misschien.'

's Avonds, als tante Josephine je broertje pianoles geeft, loop je naar de hal. Joan ligt op een speciaal hondenkussen te slapen. Het fort is

voor overdag, heeft oom Otto uitgelegd, 's nachts is het te koud, hoe goed het ook is gebouwd. Met je jojo in je hand ga je naast de hond op de grond zitten. Je aait zachtjes haar rug, van kop naar staart; 'Dag Joan,' zeg je. Je ruikt de lucht van oude honden. Het dier opent haar ogen, die dof en blauw zijn. Je aait de zijkant van het lijf en daarna, nadat Joan is gedraaid, de onderkant van haar buik.

'Ik zou het heel fijn vinden,' zeg je, 'als je nog even blijft. Ik weet dat je pijn hebt, maar mijn broertje houdt heel veel van je. Ik hou ook van je.'

Je houdt meer van Boubie, natuurlijk, maar je doet dit voor Alex, die net zoveel van Joan houdt als jij van Boubie. En jij houdt van hem.

Morgen, besluit je, gaan jullie iets leuks doen. Morgen gaan jullie op avontuur met de Vliegende Hollander.